

Folytatás a 7. oldalról

tet, jogosan, a szlovákiai Öllös László, a lehetséges buktatókat szemügyre véve.

A magyar állam csupán kiállítja az igazolványt. Paradox helyzet alakulhat ki, amelynek fontos jogtechnikai vonatkozásai vannak, elsősorban az, hogy a magyar állam nem működtethet közhivatalokat egy másik állam területén.²⁰ Éppen ezért a határon túli szervezetekből delegált testületek csupán ajánlást tehetnek arra vonatkozóan, hogy kit lehet magyarnak tekinteni. De magát a döntést a magyar állam hatóságai hozzák meg. Az etnoterritoriális nemzetmeghatározás, valamint a kétféle magyarországmeghatározás így végeredményben a határokon átnyúló magyar nemzet intézményesítésékként is felfogható.

Lehetséges következmények.

Összegzés

Többen aggodalmaikat hangoztatták a törvénytervezettel, illetve annak lehetséges hatásaival kapcsolatban. A lehetséges problémák forrásai: a többségi lakosság viszonyulása, az EU-konformitás, a törvény anyagi vonzatai, az igazolványt kiállító szubjektivitása, a kivándorlás elősegítése, az idegenrendészeti szabályoknak a státustörvény vitájával párhuzamosan folyó szigorodása, a más törvények által később szabályozandó kérdések, a belpolitikai, illetve a határon túli szervezetek közötti feszültségek. Meglátásom szerint két komoly, megoldásra váró gond van a

törvénnyel kapcsolatban. Az egyik arra vonatkozik, hogy a törvénytervezet elsősorban a Magyarországon igénybe vehető kedvezményekre összpontosít, és nem a határon túli szervezetek, intézmények megerősítésére. Igaz, hogy a törvény nem fogja érinteni az eddigi támogatási rendszert, viszont ez csak mellékesen jelenik meg a törvénytervezetben, és ugyanakkor elképzelhető, hogy más forrásmegosztás jobban elősegítené a szülőföldön maradási. A másik arra vonatkozik, hogy nincs válasz a Magyarország EU-csatlakozása utáni helyzetre, ami tulajdonképpen a státustörvény megalkotásának talán legfőbb kiindulópontja volt.

Jegyzetek

1. A törvénytervezet hivatalos megnevezése „a szomszédos államokban élő magyarokról”. A politikai diskurzusban (de a szakmaiban is) a státustörvény megnevezés vált elfogadottá, ezért ebben az írásban én is így használom.
2. Mann, Michael: *Nation-States in Europe and Other Continents: Diversifying, Developing, Not Dying*, DAEDALUS, Vol. 122(3), 1993
3. Brubaker, Rogers: *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*, Cambridge University Press, 1996
4. Ebben a tanulmányban nincs módon kidomborítani a Magyarországgal szomszédos államok közötti különbségeket, viszont mindenki számára nyilvánvaló, hogy a magyarországi munkavállalás, letelepedés sokkal fontosabb például egy kárpátaljai, mint egy felvidéki magyar számára.
5. A törvény nem tesz különbséget erdélyi magyar és erdélyi román között, ha magyar állampolgár felmenőkkel rendelkeznek. Elvileg mindkettő ugyanolyan feltételek mellett szerezheti meg a letelepedési engedélyt, illetve ezt követően az állampolgárságot.
6. Tóth Judit: *A diaszpóra a jogszabályok tükrében*, Regio, 1999/3-4.
7. Magyar Állandó Értekezlet, 1999 márciusában alakult meg.
8. Habár több felmérés készült, nézetem szerint ezeket a kérdéseket nem lehet kérdőíves módszerrel megvizsgálni.
9. *Népszabadság*, 2001. április 10.
10. *Népszabadság*, 2001. április 10.
11. Neumann Ottó, *Magyarságot igazoló hivatal*, Magyar Hírlap, 2000. július 11.
12. A törvénytervezet hasonló kedvezményeket biztosít a magyar igazolvánnyal rendelkező fél nem magyar családtagjainak is, úgy, hogy közben nem kényszeríti őket arra, hogy magyarnak vallják magukat.
13. Értelmezésben ez elsősorban gazdasági okokkal magyarázható.
14. Nem állítom azt, hogy a politikai eliteknek elméletileg koherens nézete kell vallaniuk, és azok szerint cselekedniük, viszont társadalomtudomány szempontból nem kerülhetjük meg ezeket.
15. Bauer Tamás, *Akuzatlanság tartóztatása*, Népszabadság, 2001. január 10. Nem annyira a Bauer Tamással való vitatkozás a céltom, hanem az általafelvetett kérdések körülfutása.
16. Kántor Zoltán, *Polgári nacionalizmus?*, Provincia, 2000/7.
17. Ereálkülönbségre Molnár Gusztáv hívta fel a figyelmemet. – K. Z.
18. Bauer Tamás, uo.
19. Öllös László, *Hova tartoztatunk?*, Fundamentum, 2000/3., 101. old.

²⁰ Leszámítva természetesen a nagykövetségeket és konzulátusokat, viszont ezeket sem gyakorlatilag, sem politikailag nem lett volna célszerű elfeledat elvégzésével megbízni.

1968, Temesvár, szociológus, politológus, Teleki László Intézet, Budapest; vendégtanár, ELTE, Budapest, tanár: Kolozsvár és Temesvár; *Kisebbségi nemzetépítés: A romániai magyarság mint nemzetépítő kisebbség*, Regio, 2000, 3.; *Az RMDSZ a romániai kormányban, 1996–2000* (Bárdi Nándorral), Regio, 2000/4.

AI. CISTELECAN

Magyar törvény román bonyodalmakkal

Ameddig csak egyszerű szóbeszéd volt, eltűzve, mint minden rémhír, „a magyarok törvénye” ijesztőbbnek tűnt, mint ahogy tervezetként kinéz. A szóbeszédet rendszerint rémhírterjesztők hordozzák, akik a hiperbola stilisztikája alapján dolgoznak. Mi több, árujukat pániksomogásban szállítják, azért, hogy árát és vonzerejét növeljék. Biztos, hogy a Magyarországgal „szomszédos országokbeli magyarok” törvényének tervezete nem áll az előzetes rémhírek magaslatán. A tervezet tulajdonképpen sokkal szelvidebb ezeknél. Sőt lehetséges, hogy a tervezet törvénnyé való átalakulása még egy higgadsági pótlékot jelentsen. Annál is inkább, mivel már „diplomáciai” megbeszéléseket folytatnak azoknak az országoknak a kormányhivatalaival, amelyek sértve érzik magukat a tervezet által. A román Külügyminisztérium is bejelentette a találkozások iránti érdeklődését.

Nagyonalakban és hamarjában nézve a dolgokat, a törvény nem tesz egyebet, mint hogy jóváhagy egy már létező realitást. A legtöbb cikkely olyan dolgokat fed/törvényesít, amelyek megvoltak a törvény előtt is. Ebből a szempontból az csupán jogilag rendszerezi a realitást, keretet szab neki, hogy annak határain belül a szövegéből adódó előnyöket mindenki élvezhesse, akinek készült. Vagyis minden kisebbségi helyzetben élő magyar Horvátországból, Jugoszláviából, Ausztriából, Romániából, Szlovéniából, Szlovákiából és Ukrajnából, akinek nincs magyar állampolgársága. Mindenkinek, ha teljesíti a törvényben előírtakat, joga lesz, például, évente három hónapot Magyarországon dolgozni, a magyarországi magyarokkal egyenlő feltételek mellett. Ez a cikkely (a 16.) szinte hatályát veszített, mivel ott már dolgoznak – és valószínűleg évente három hónapnál többet – nemcsak magyarok, hanem románok is. Lehetséges, hogy egyeseknek közülük megszorítónak tűnhet a törvény, annak ellenére, hogy „különleges rendelkezésekkel” a munkavállalási engedély meghosszabbítható. Nem sokban különböznek a tulajdonképpeni realitástól az oktatás és kultúra területét érintő rendelkezések, amelyek a magyar állampolgárokéval egyenlő jogú szabad belépést biztosítanak a határon túli, nem magyar állampolgárságú magyaroknak a magyarországi könyvtárakba és felsőfokú oktatási intézményekbe. Röviden tehát, a törvény a valóságot követi, és megpróbálja törvényerőre emelni azt.

Egy elvi kérdés természetesen azonnal felmerül. Éspedig az, hogy a törvény vajon nem törvénykezik-e Magyarország határain kívül is, vajon cikkelyei nem veszik-e semmibe az országhatárokat, vagy nem viszonyulnak-e kissé támadóan azokhoz. A törvény indoklásában a magyar alkotmány 6. cikkelyére hivatkoznak, mely Budapestet „az országhatárokon kívül élő magyarokkal szembeni” felelősségre kötelezte, de ugyanakkor utalnak „az Európai Unió törvényeinek alapelveire” is az emberi jogok, a kisebbségi jogok és a jogállam terén. A nemzetközi jogszakértők természetesen eldöntik majd, hogy elégséges-e ez a lefedettség, és hogy a felhozott elveket nem értelmezték-e túlságosan szabadon. A törvény, mondják a bevezetőben, szeretné biztosítani minden magyarnak „az egységes magyar nemzethez” való tartozását, a Magyarország határain kívül élőknek a „fejlődést” – „a szülőföldön” –, elősegítve „a szomszédos országok magyarsága nemzetiségének megőrzését”. Magyarország európai uniós integrációja után a törvény hatálya az Unión belüli magyarokra is kiterjed.

Ezeket a célkitűzéseket minden hasonló helyzetben lévő ország magáévá kellene, hogy tegye. Ezek olyan célkitűzések, melyeket Románia is elfogadhat és vállalhat. Egyébként a törvény védelmezői pontosan ezt sugallták a román kifogásokkal és ijedséggel szemben: alkossa meg Románia is a románok törvényét. Nem tudom, hogy ez abszolút vagy csak helyi precedens. Bárhogy is lenne, ha a törvényt elfogadják, a kezdeményezés elterjed a térségben, és várhatóan megjelennek válaszként a szlovákok, az ukránok, a románok stb. törvényei. Ha ezek a törvények túllépnak az Európai Unió kisebbségvédelmének törvényes kereteit, az

azt jelentené, hogy Kelet újabb gondot okoz Európának, és a csatlakozási lista végén álló országoknak több jogi találmányra lesz szükségük.

De a törvény (a lehetséges választörvényekkel együtt) csak egyszerű szöveg marad, ha háttérben nincs meg az alkalmazásához szükséges anyagi alap. Csak a pénz teszi funkcionálissá/működőképessé a törvényt. A magyar parlament azt tűzte ki célul – nyíltan kimondva –, hogy támogasson (bizonyos feltételekkel) minden rászoruló – és érdemes – magyart a szomszédos országokból. A támogatás feltétele a nemzeti identitás megőrzése és a gyerekek magyar nyelvű oktatásának garantálása. A kedvezményekből, ösztöndíjakból, egyéb pénzeszközökből álló támogatást azok kaphatják meg, akik rendelkeznek „a magyar közösséget képviselő” és a magyar kormány által „elismert” szervezet ajánlása alapján kibocsátott igazolvánnyal (21. cikkely). Bizonyára egy ilyen intézkedés nem bátorítja a magyar közösségek centrifugális tendenciáit. Éppen ellenkezőleg, e közösségek egységét mozdítja elő. Egyenlő jogokat biztosító „rokoni” igazolványt kap majd a más nemzetiségű férj/feleség (és gyerek) is.

A törvény következménye, vonzerejének köszönhetően, a magyar „születési arányszám” növekedése lesz. Nagyon valószínű, hogy az RMDSZ taglétszáma is például egy-két százalékkal megnövekedik majd a törvény szülte magyarokkal. Sok magyar őf fog ily módon előkerülni a feledés homályából, és házi isteneiv lesznek az unokáknak, akik hálátlanul kiiktatták őket a családfájukból. Elválik majd, hogy a törvény teremte-e „új magyarokat”, hogy vásárol-e lelkeket, és hogy „magyarosítási veszélye” fog-e változni. Ha a romániai magyaroknak nincs joguk szegénynek lenni, ez magától értetődően azt jelenti, hogy Romániában gazdasági diskrimináció lép fel. A jó válasz Románia részéről az lenne, hogy ő se hagyja állampolgárait szegénységben. A magyarok törvénye tulajdonképpen Románia gazdasági fellendítése melletti védőbeszéd, arra biztat, hogy a látszatok világát magunk mögött hagyva a lényegre térjünk.

Fordította: DEMETER Éva

1951, Aranykút (Kolozs megye); Transilvania Tudományegyetem, Brassó, lektor: Petru Maior Tudományegyetem, Marosvásárhely, előadótanár; *Celálat Pillat*, Bukarest, 2000, *Top ten*, Kolozsvár, 2000.

MOLNÁR Gusztáv

A státustörvény és az erdélyi kontextus

A közéleti elkötelezettség Daniel Vighi által joggal igényelt decentralizálásának próbaköve lehet a *Provincia* ama kísérlete, hogy a státustörvényt az erdélyi kontextuson belül tematizálja és értékelje, hogy a vitát – mint Traian Ștef is utal rá – normális mederbe lehessen terelni, még mielőtt a jól bevált diverziós módszerekkel sikerülne felszítani a kedélyeket. Ezt a műveletet egyforma következetességgel és határozottsággal kell elvégezni mind Bukarest, mind Budapest irányában.

A dolgunkat megkönnyíti, hogy – legalábbis egyelőre – mindkét főváros irányából pragmatikus szelek fújnak. Kántor Zoltán pontosan leírja, hogyan vált a határon túli magyarok státusának eredetileg erősen ideologikus kérdése a magyar belpolitikában egyre világosabban körülhatárolható, gyakorlati, szakmai kérdéssé. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a Fidesz kezdettől fogva tisztában volt a kettős állampolgárság irrealitásával. Közvetlenül az 1998-as választások előtt jelen voltam egy, a Fidesz által szervezett szakmai tanácskozáson, amelyen Borbély Zsolt Attila nyíltan feltette a kérdést Németh Zsoltnak és Martonyi Jánosnak, a Fidesz akkori külpolitikai tanácsadójának, hogy támogatják-e a kettős állampolgárságot. A válasz nem kevésbé nyílt és egyenes volt: a kettős állampolgárság nem szerepel a Fidesz programjában. Figyelemre méltó, hogy a törvény parlamenti vitája is alapvetően az anyagiak körül forog. „Mennyibe fog ez a magyar adófizetőknek kerülni?” – ez a fő kérdés. Legfennebb még az a – pillanatnyilag eldönthetetlen – kérdés foglalkoztatja a politikusokat és a szakértőket, hogy a törvény az othon maradási vagy az elvándorlást fogja-e inkább elősegíteni. Fontos – a státustörvény nemzetközi fogadtatását is befolyásoló – körülmény, hogy azt minden bizonnyal az MSZP, a legfontosabb ellenzéki párt, a következő választások egyik esélyese is megszavazza.

Bukarestnek sincs – az adott helyzetben – más választása, mint hogy igyekezzen minél kevésbé drámaian megközelíteni a kérdést. Geoană külügyminiszter, aki agályait hangoztatja, siet hozzátenni, hogy „barátok és partnerek” közötti vitáról van szó, amelyet a két fél közötti közvetlen konzultációk révén remélhe-